SAD KROK PO KROKU · 2027

STARY SAD OD NOWA

ODMŁADZANIE STARYCH DRZEW I NAJCZĘSTSZE BŁĘDY

WYDANIE 2027

ANDRZEJ SADOWSKI

LIBROVA

KSIĄŻKA 3

Stary sad od nowa

Odmładzanie starych drzew i najczęstsze błędy

Andrzej Sadowski

LIBROVA · 2026

Twoja strefa klienta
Wszystkie książki z kolekcji są zawsze dostępne pod tym adresem:
https://pl.librova.eu/pages/strefa-klienta-sad-hqndpv

Stary sad od nowa – Odmładzanie starych drzew i najczęstsze błędy
Andrzej Sadowski

© 2026 Librova. Wszelkie prawa zastrzeżone. Publikacja przeznaczona wyłącznie do użytku osobistego nabywcy. Kopiowanie, udostępnianie i odsprzedaż bez zgody wydawcy są zabronione.

Bezpieczeństwo: używaj stabilnych drabin i, jeśli to możliwe, poproś kogoś, aby ją przytrzymał; nigdy nie tnij w pobliżu linii elektrycznych. Pracuj dobrze naostrzonymi i zdezynfekowanymi narzędziami, w rękawicach i okularach ochronnych. Przy grubych gałęziach lub wysokich drzewach wezwij fachowca. Zawsze stosuj się do instrukcji na etykiecie każdego środka ochrony roślin. Podane terminy są orientacyjne: dostosuj je do klimatu swojego regionu.

Spis treści

1. Witaj
2. Ocena drzewa: czy warto je ratować?
3. Plan odmładzania w trzech etapach
4. Odmładzanie starych jabłoni i gruszy
5. Odmładzanie śliw, czereśni, wiśni i innych drzew pestkowych
6. Odmładzanie winorośli, porzeczek, agrestu i malin
7. Po odmłodzeniu
8. 12 najczęstszych błędów w cięciu
9. Na koniec

Witaj

Wiele osób ma przy domu albo na rodzinnej działce jabłoń, śliwę lub wiśnię, której od dziesięciu, dwudziestu czy trzydziestu lat nikt nie przycina. Gałęzie się krzyżują, korona wyrosła poza zasięg ręki, w środku jest martwe drewno, a owoce, jeśli się pojawiają, są drobne i wiszą wysoko. Najczęstsza reakcja to wyciąć drzewo. W wielu przypadkach nie trzeba.

Nazywam się Andrzej Sadowski i przez wiele lat odnawiałem zapomniane sady. Ta książka pokazuje, jak to zrobić **spokojnie i etapami**, rozkładając pracę na kilka sezonów, aby drzewo się nie osłabiło. Najpierw usuwa się to, co suche, chore lub krzyżujące się; potem obniża się koronę; na koniec otwiera się środek i formuje nową koronę, w zasięgu ręki i pełną światła.

Co znajdziesz w książce

- Jak ocenić, czy drzewo warto ratować, i kiedy lepiej posadzić nowe.
- Plan odmładzania w trzech etapach, z rysunkiem do każdego kroku.

- Szczególne cechy każdej grupy roślin: jabłonie i grusze; śliwy, wiśnie, czereśnie i brzoskwinie; porzeczki, agrest, maliny i winorośl.
- Pielęgnację po odmłodzeniu.
- Dwanaście najczęstszych błędów w cięciu, każdy z rysunkiem „źle | dobrze”.

Wskazówka: przeczytaj najpierw rozdział 2 i dopiero potem weź sekator. Dobra decyzja na początku oszczędzi ci lat pracy.

Bezpieczeństwo przede wszystkim: używaj stabilnej, dobrze opartej drabiny, rękawic i okularów, i nigdy nie tnij sam piłą bardzo wysokich gałęzi. Dezynfekuj narzędzia między drzewami. Zaczynajmy.

Ocena drzewa: czy warto je ratować?

Zanim utniesz choćby jedną gałąź, obejdź drzewo ze spokojem. Prawie wszystkie stare i zaniedbane drzewa owocowe nadają się do odmłodzenia, ale zdarzają się przypadki, w których wysiłek się nie opłaca. Ten rozdział pomoże ci zdecydować.

Oznaki, że drzewo można uratować

- Nowe, zielone pędy na wielu gałęziach, nawet drobne.
- Kora twarda i przylegająca do drewna na większości pnia.
- Liście dobrej wielkości i zielone wiosną.
- Co najmniej dwie trzecie korony nadal żywe.
- Odmiana, którą lubisz albo która dawała dobre owoce w innych latach.

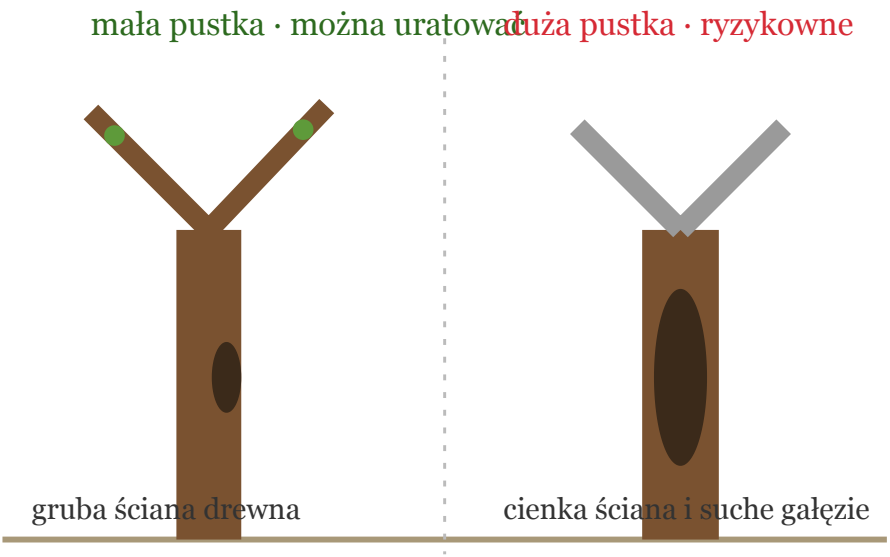
Oznaki choroby lub poważnego problemu

- **Martwe drewno:** gałęzie bez pąków, z ciemną, kruchą korą. Zdrap paznokciem: jeśli pod spodem jest brąz i sucho, gałąź obumarła.
- **Raki:** głębokie, zapadnięte plamy na korze, często z popękanymi brzegami (częste u jabłoni i grusz).

- **Gumoza:** bursztynowa żywica wypływająca z pnia lub gałęzi (śliwy, wiśnie, czereśnie, brzoskwinie).
- **Grzyby na pniu lub u podstawy:** oznaka wewnętrznej zgnilizny; to zły znak, jeśli pojawiają się przy szyjce korzeniowej.
- **Zwinięte, żółknące liście i przedwczesny opad** co roku, mimo rozsądnego podlewania.

Próba pustego pnia

Opukaj pień kostkami palców albo gumowym młotkiem w kilku miejscach. Dźwięk głuchy i pełny to dobry znak; dźwięk pusty wskazuje na wnękę. Mała wnęka, po jednej stronie, z żywą korą dookoła, jest częsta u bardzo starych drzew i nie wyklucza odmłodzenia. Pień pusty na więcej niż połowie średnicy, z odspajającą się korą, czyni drzewo kruchym: trzeba je ocenić dokładniej, a jeśli jest wysokie i stoi przy domach lub ścieżkach, pomyśleć o bezpieczeństwie.

Mała, boczna pustka jest do przyjęcia; pustka zajmująca prawie cały pień zagraża drzewu.

Kiedy lepiej posadzić nowe drzewo

Sytuacja	Decyzja
Ponad połowa korony martwa, słabe pędy	Posadzić nowe
Pień pusty na ponad połowie, kora się odspaja	Posadzić nowe
Zgnilizna u podstawy pnia, grzyby przy szyjce korzeniowej	Posadzić nowe
Rak, który obejmuje cały pień	Posadzić nowe
Słaba odmiana (owoce bez smaku, stale chora)	Posadzić nowe albo przeszczepić koronę lepszą odmianą

Dużo suchego drewna, ale żywe pędy, zdrowy pień	Odmłodzić w trzech etapach
Korona zamknięta i wysoka, ale drzewo silne	Odmłodzić w trzech etapach
Mała, boczna pustka, żywa kora dookoła	Odmłodzić ostrożnie
Drzewo, które lubisz, w dobrej glebie, bez poważnych objawów	Odmłodzić

Wskazówka: jeśli odmiana jest dobra, ale pień jest słaby, możesz zimą zachować zrazy i zaszczepić nowe drzewo. W ten sposób ocalisz odmianę z rodziny.

Jeśli zdecydujesz się posadzić nowe, nie powtarzaj tego samego gatunku dokładnie w tym samym dole: zmęczona gleba daje mniej. Przesuń się o kilka metrów albo wymień ziemię dookoła. Jeśli zdecydujesz się odmładzać, przejdź do następnego rozdziału.

Plan odmładzania w trzech etapach

Stare drzewo gromadzi zapasy w drewnie i korzeniach. Jeśli utniesz mu od razu połowę korony, odpowie wybuchem słabych pionowych pędów („wilków"), zużyje zapasy i będzie narażone na choroby. Sekret polega na tym, aby **rozłożyć pracę na trzy zimy**.

Etap	Cel	Co usuwamy
Rok 1	Oczyścić	Gałęzie suche, chore, połamane i krzyżujące się
Rok 2	Obniżyć koronę	Najwyższe gałęzie, do wysokości w zasięgu ręki
Rok 3	Otworzyć i uformować	Gałęzie ze środka; wybór nowej struktury konarów

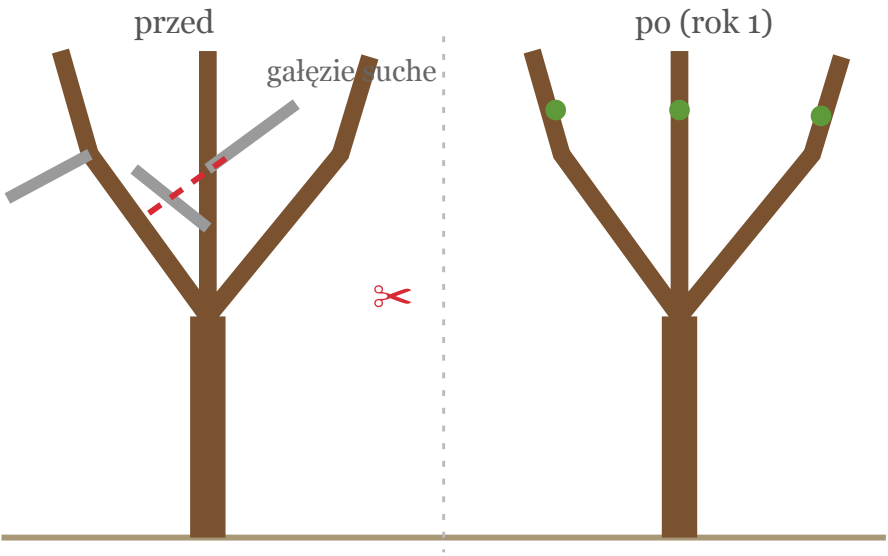
Złota zasada: nigdy nie usuwaj więcej niż jednej trzeciej żywej korony w jednym roku. Jeśli musisz wybierać, tnij mniej.

Etap 1 · Gałęzie suche, chore i krzyżujące się

Krok 1 · Rok 1: usunięcie tego, co martwe lub chore

Pod koniec zimy (w zależności od gatunku, patrz rozdziały 4–6) zacznij od martwego drewna: gałęzi szarych, bez pąków, kruchych. Tnij je przy żywej gałęzi, z której wyrastają, przy kołnierzu, bez zostawiania pieńków. Utnij też gałęzie połamane

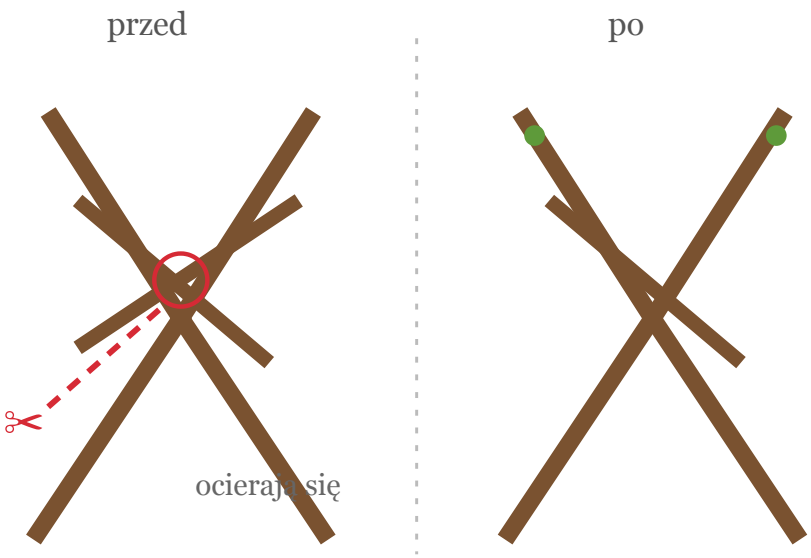
i te z rakiem, zawsze kilka centymetrów w głąb zdrowego drewna.

W pierwszym roku znika tylko drewno suche, chore lub połamane; kształt korony pozostaje.

Krok 2 · Rok 1: usunięcie gałęzi krzyżujących się

Tam, gdzie dwie gałęzie się krzyżują i ocierają, wybierz gorszą (słabszą, rosnącą do środka albo w dół) i utnij ją. Kora zdarta przez tarcie to brama dla chorób.

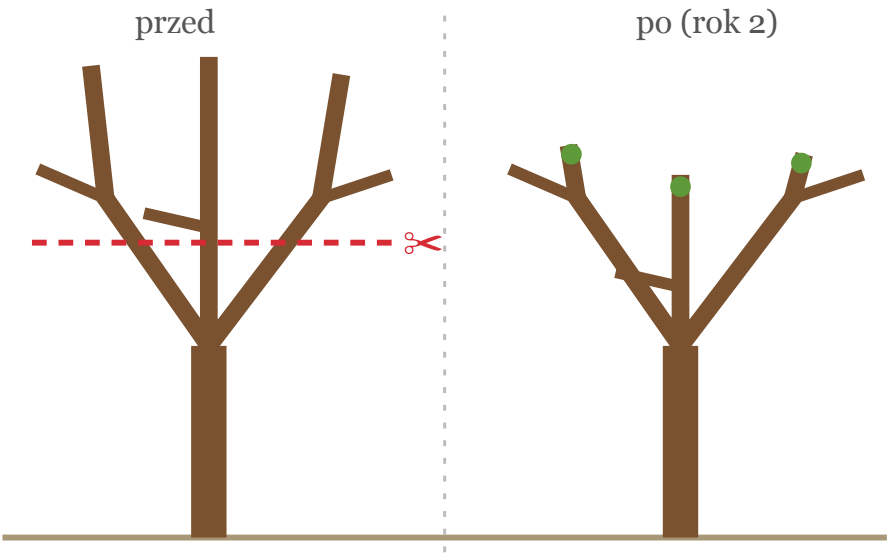

Z dwóch ocierających się gałęzi ścina się słabszą, przy miejscu jej wyrastania.

Etap 2 · Obniżenie korony

Krok 3 · Rok 2: obniżenie wysokości

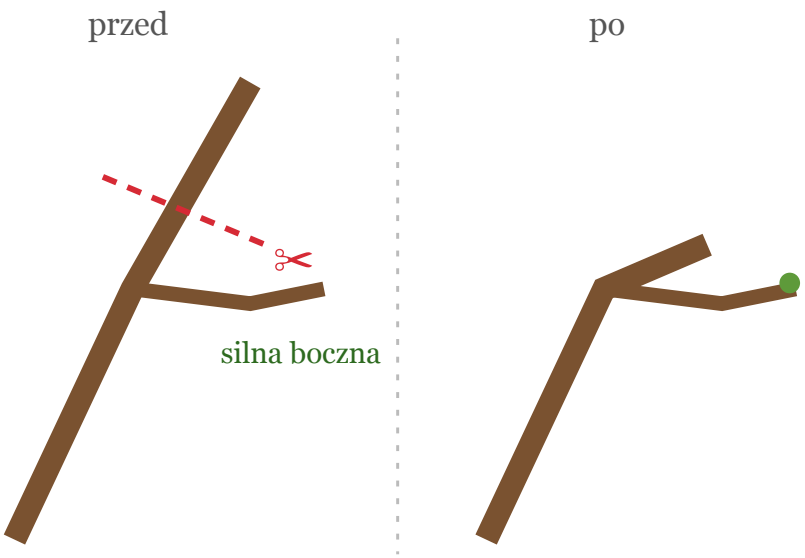
W następną zimę skróć najwyższe konary. Tnij każdy nad silną gałęzią boczną, która staje się nowym szczytem. Nie „ścinaj” na tym samym poziomie: różnicuj wysokości i zawsze wybieraj boczną gałąź o średnicy co najmniej połowy gałęzi, którą ścinasz. Celem jest wysokość 3–3,5 m (lub mniej, zależnie od gatunku), tak aby zbierać z niskiej drabiny.

Korona obniża się do poziomu dobrze usytuowanych bocznych gałęzi, bez pieńków i bez cięć na tej samej wysokości.

Krok 4 · Rok 2: cięcie redukujące, we właściwym miejscu

Aby skrócić gałąź, utnij ją tuż nad boczną gałęzią, która idzie mniej więcej w kierunku wzrostu. Cięcie wykonuje się ukośnie, aby woda spływała, i przy kołnierzu bocznej gałęzi, bez zostawiania pieńka.

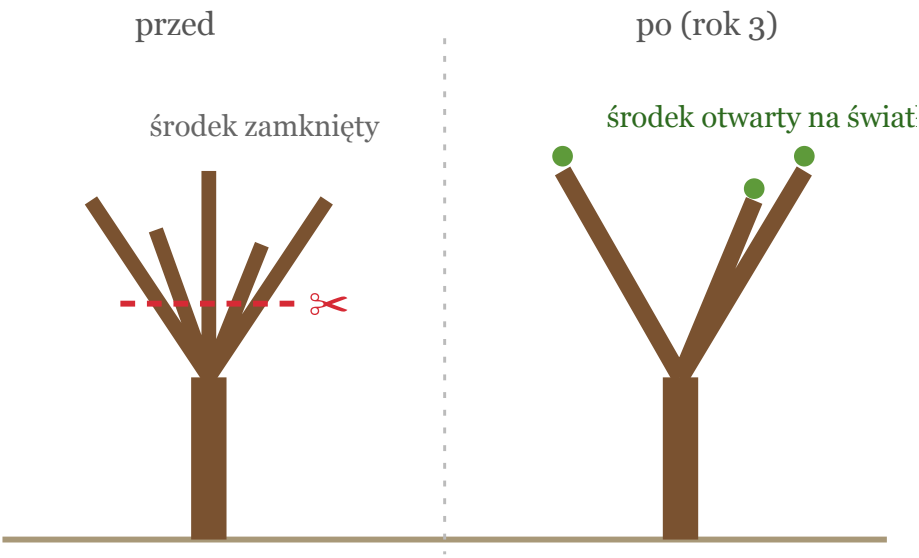

Gałąź jest ścięta nad silną boczną, która przejmuje rolę konara.

Etap 3 · Otwarcie środka i uformowanie nowej korony

Krok 5 · Rok 3: otwarcie środka na światło

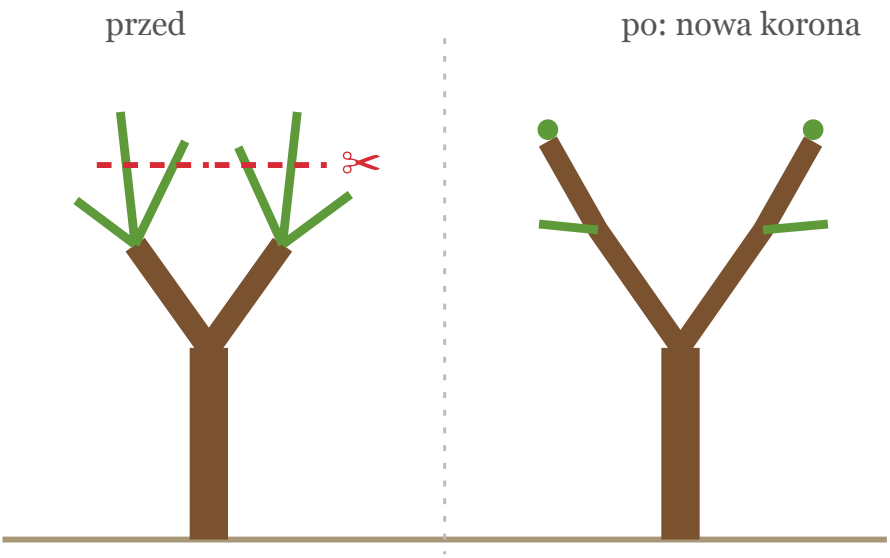
W trzecią zimę wybierz trzy lub cztery główne konary, dobrze rozmieszczone wokół pnia, i usuń gałęzie ze środka, które je zacieniają. Korona przybiera kształt czaszy lub kotliny, otwartej, a światło dociera do wnętrza. To ono daje większe i lepiej wybarwione owoce.

Mocne konary zostają; gałęzie ze środka, które dawały cień, znikają.

Krok 6 · Rok 3: wybór i prowadzenie nowych konarów

Z pędów, które wyrosły w dwóch poprzednich latach w miejscach cięć, zachowaj najlepiej usytuowane (silne, skierowane na zewnątrz, pod kątem 45 stopni), aby utworzyły nową koronę, a pionowe i ściśnięte usuń. Od tej pory drzewo przechodzi na coroczne cięcie pielęgnacyjne, lekkie i szybkie.

Zostają tylko pędy o dobrym kierunku; pionowe i ściśnięte znikają.

W skrócie

- Trzy etapy, trzy cele: oczyścić, obniżyć, otworzyć.
- Nigdy więcej niż jedna trzecia żywej korony rocznie.
- Grube cięcia w trzech etapach (patrz rozdział 8, błąd 10) i przy kołnierzu.
- Jeśli drzewo odpowie wieloma wilkami, plan zwalnia: kontynuuj z mniejszą liczbą cięć rocznie.

Wskazówka: rób zdjęcia drzewa przed każdą zimą i po niej. Pomaga to zdecydować o następnym roku i pokazuje ci, z dumą, drogę, którą przeszedłeś.

Odmładzanie starych jabłoni i gruszy

Jabłonie i grusze to drzewa, które najlepiej znoszą odmładzanie: mają twarde drewno, dobrze odbijają i żyją wiele dziesięcioleci. Drzewo czterdziesto- czy pięćdziesięcioletnie, nawet zaniedbane, zwykle regeneruje się w trzy zimy.

Kiedy: od lutego do marca, gdy drzewo jest w spoczynku, w dni bez silnego mrozu i bez deszczu.

Plan: rok 1 oczyszczanie; rok 2 obniżenie korony; rok 3 otwarcie środka (patrz rozdział 3).

Wysokość końcowa: 3–3,5 m u jabłoni; u gruszy do 4 m, jeśli drzewo jest bardzo silne.

Owocuje na: krótkopędach i witkach owocowych na drewnie dwuletnim i starszym. Nie ścinaj ich nadmiernie.

Co zmienia się w starym drzewie

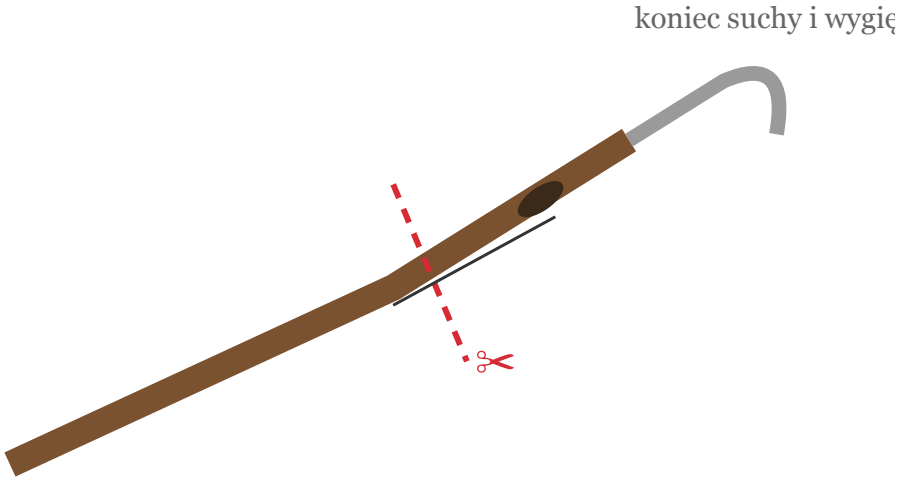
U starych drzew krótkopędy (małe, krótkie, zgrubiałe gałązki, które dają owoce) się starzeją i plon spada. Przy odmładzaniu drzewo dostaje nowe światło i odbija na młodym drewnie, które da nowe krótkopędy w ciągu dwóch–trzech lat. Nie dziw

się, jeśli plon będzie mniejszy w roku po większym cięciu: to cena za zdrowsze drzewo.

Kroki szczegółowe

Krok 1 · Usunięcie tego, co zostawiły zaraza ogniowa i raki

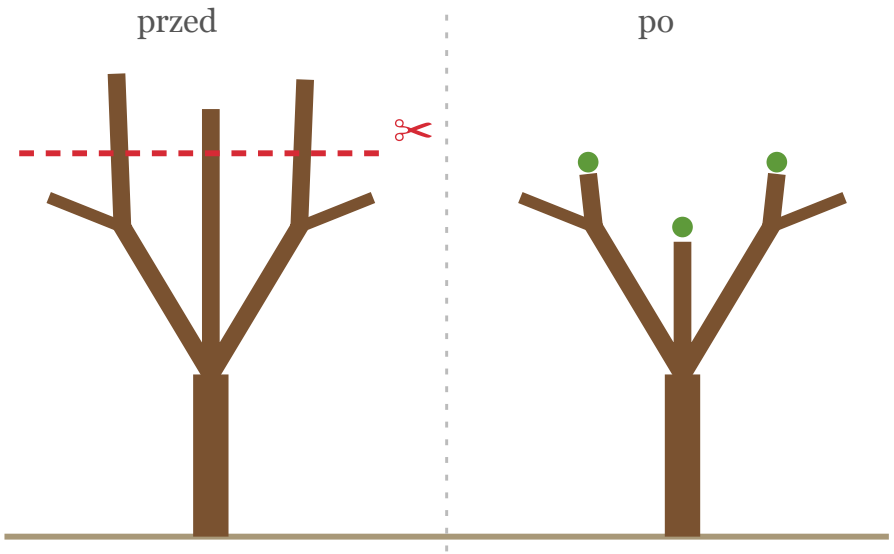
Na gruszach i jabłoniach szukaj gałęzi z suchym, wygiętym końcem „jak laska pasterska”, objawem zarazy ogniowej, oraz raków z zapadniętą korą. Utnij 30 cm poniżej widocznego uszkodzenia, w zdrowym drewnie, a resztki spal poza sadem. Dezynfekuj narzędzie alkoholem po każdym cięciu.

Cięcie wykonuje się dobrze poniżej uszkodzenia, w drewnie żywym w środku.

Krok 2 · Skrócenie wysokich konarów nad boczną gałęzią

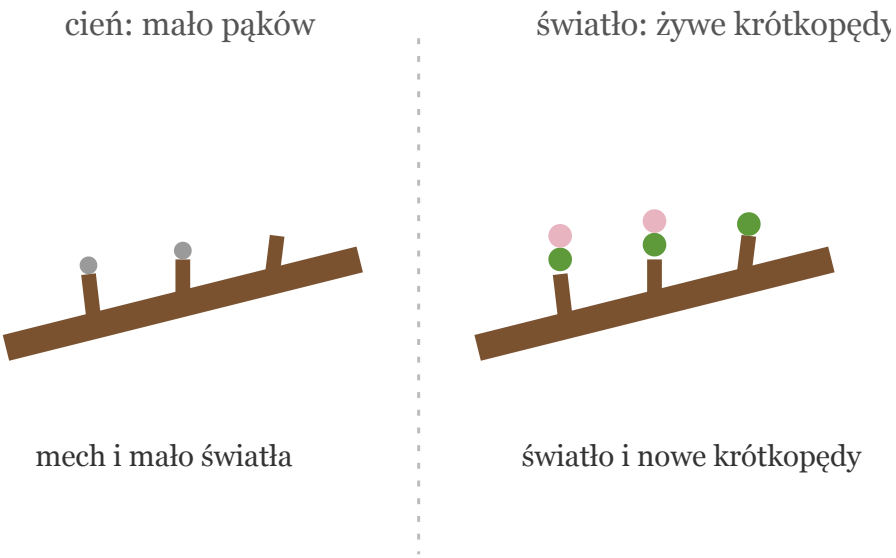
Wybierz dwa lub trzy najwyższe konary i utnij je nad silną boczną gałęzią. U starej jabłoni zachowaj konar środkowy krótszy niż boczne, aby światło docierało do środka.

Konar środkowy jest niższy niż boczne; dzięki temu światło dociera do wnętrza.

Krok 3 · Dać światło krótkopędom

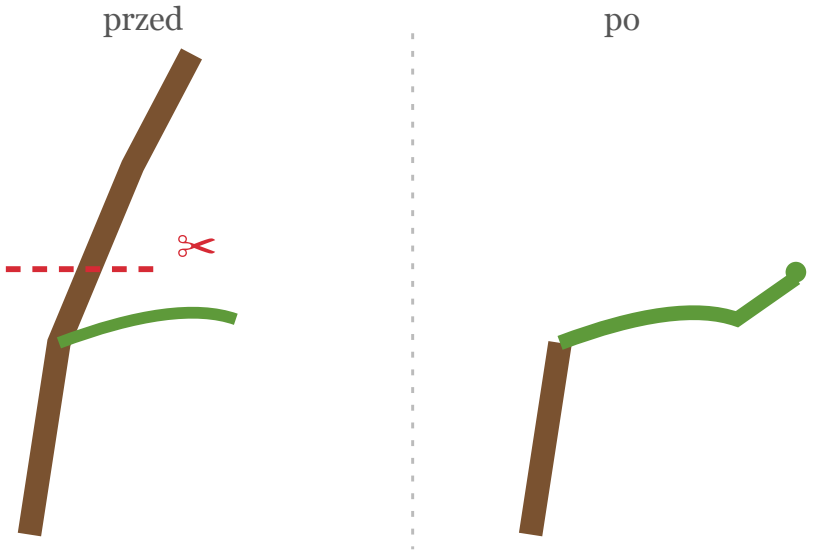
Gdy otworzysz środek, zobaczysz krótkopędy pokryte mchem i porostami. Zdrap nadmiar w wilgotną pogodę, nie raniąc kory, i zostaw żywe krótkopędy: znów będą owocować, gdy będzie więcej światła.

Przy świetle krótkopędy znów kwitną i dają owoce lepszej wielkości.

Krok 4 · Zastąpienie zmęczonego konaru nowym pędem

Jeśli konar jest bardzo wysoki i prawie bez produktywnych gałęzi, utnij go nad młodym pędem, który wyrósł niżej, aby go zastąpić. Rób to tylko na jednym konarze rocznie.

Nowy pęd zajmuje miejsce starego konara.

Szczególne cechy

- **Grusza:** zwykle rośnie silniej i po dużych cięciach wypuszcza wiele pionowych wilków; usuwaj je latem, gdy są jeszcze delikatne, zamiast czekać do zimy.
- **Jabłoń:** reaguje wieloma pędami przy cięciach; wybierz dwa lub trzy dobre, a pozostałe usuń.
- Bardzo stare, lokalne odmiany drzew ziarnkowych warto zachować: jeśli masz wątpliwości, zetnij zrazy w styczniu, aby je zaszczepić.

Wskazówka: przy bardzo wysokich jabłoniach unikaj wchodzenia do korony z piłą. Cięcie redukujące wykonaj w

dwóch etapach, w ciągu dwóch zim, z bardzo stabilnej drabiny.

Odmładzanie śliw, czereśni, wiśni i innych drzew pestkowych

Śliwy, czereśnie, wiśnie i brzoskwinie są bardziej wrażliwe niż drzewa ziarnkowe. Źle znoszą cięcie zimą, bo duże rany goją się powoli i są narażone na deszcz i grzyby. Dlatego prace odmładzające przenosi się na **lato, zaraz po zbiorach**, gdy soki płyną, a drzewo szybko się goi.

Kiedy: śliwa, czereśnia i wiśnia: od lipca do sierpnia, zaraz po zbiorach, przy suchej pogodzie.

Brzoskwinia: koniec zimy, blisko kwitnienia (marzec–kwiecień); poprawki latem.

Plan: te same trzy etapy, ale każdy etap wykonuje się latem, w dwóch krótkich terminach, jeśli drzewo jest bardzo duże.

Uwaga: unikaj cięcia w wilgoci i deszczu; tak wnikają gumoza i srebrzystość liści.

Gumoza: co to jest i co robić

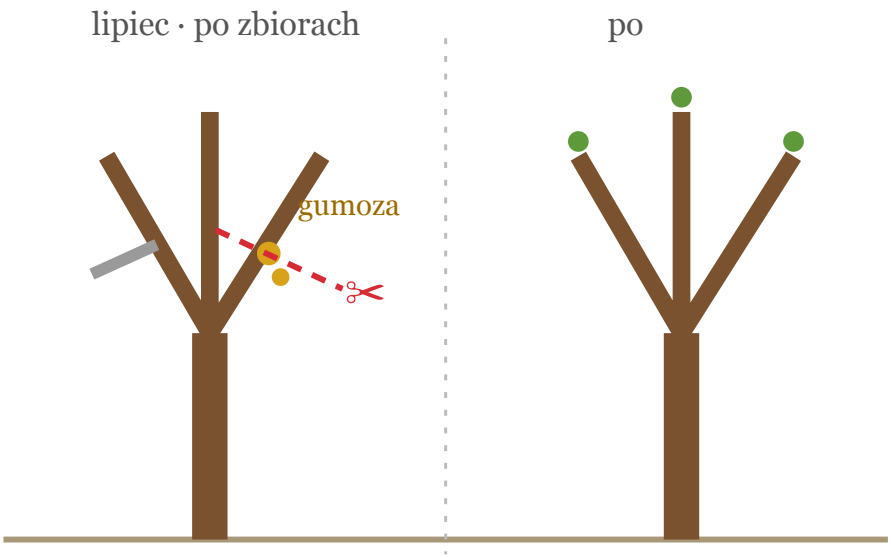
Gumoza to wypływ bursztynowej żywicy z ran, cięć i chorych gałęzi. To reakcja drzewa na rany, grzyby lub złe odwodnienie. Sprzyjają jej cięcia zimowe, drzewa przeciążone i gleby podmokłe. Przy odmładzaniu:

- Tnij w suchą i ciepłą pogodę.
- Usuń gałąź, która ocieka, tnąc poniżej miejsca porażonego, w zdrowym drewnie.
- Nie rozrywaj kory przy grubych cięciach.
- Jeśli gleba jest podmokła, popraw drenaż albo wolej posadzić nowe drzewo w innym miejscu.

Kroki szczegółowe

Krok 1 · Rok 1: oczyszczanie zaraz po zbiorach

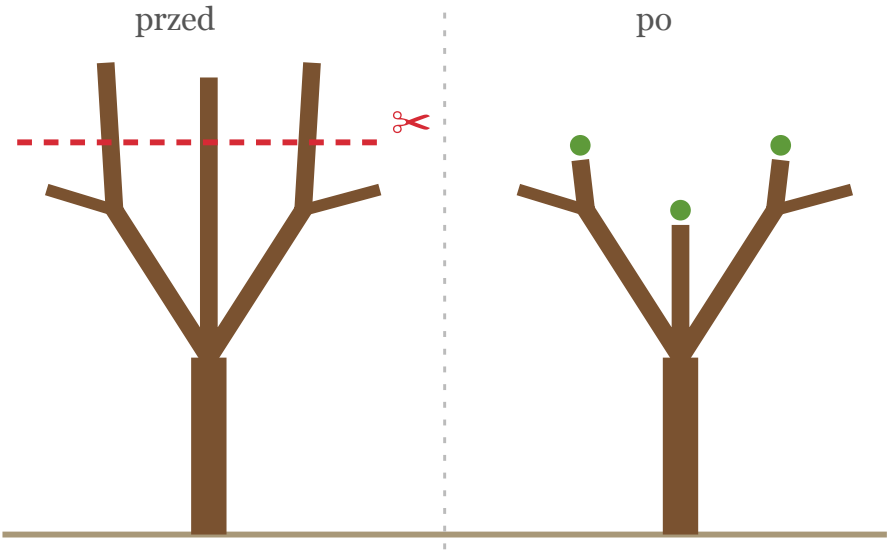
Zaraz po zbiorach usuń gałęzie suche, chore i te, z których cieknie żywica. Ciepła pogoda pomaga w gojeniu. Resztę korony zostaw nietkniętą.

Gałąź sucha i ta, z której cieknie żywica, znikają; reszta korony zostaje bez zmian.

Krok 2 · Rok 2: obniżenie korony latem

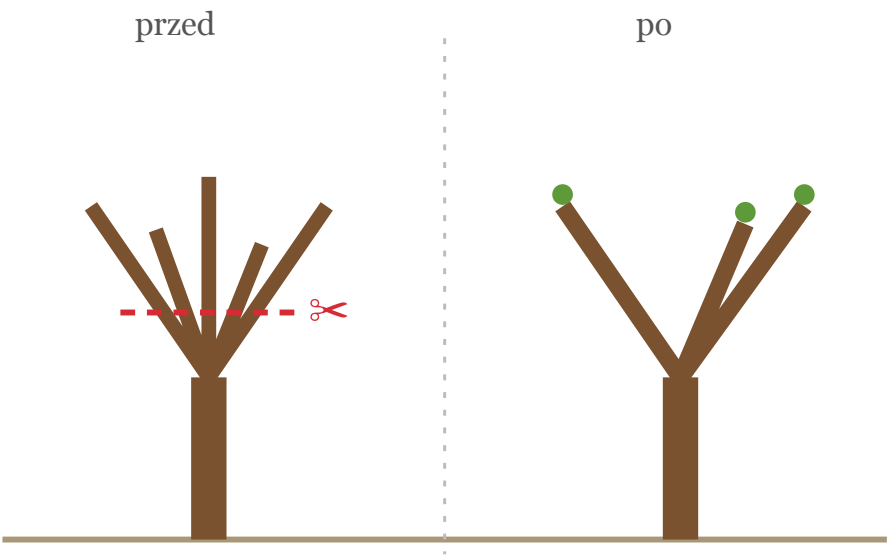
W następne lato, zaraz po zbiorach, skróć najwyższe konary nad silną boczną gałęzią. U czereśni, które bardzo rosną w górę, celem jest wysokość 3–4 m, aby zbierać z drabiny. Unikaj bardzo grubych cięć: rób je w dwa lata, po jednym z każdej strony.

Korona obniża się nad silnymi bocznymi; drzewo szybko goi się w upale.

Krok 3 · Rok 3: otwarcie środka i wybór konarów

W trzecie lato usuń gałęzie ze środka i zostaw trzy lub cztery dobrze rozmieszczone konary, w koronie otwartej. Tnij przy kołnierzu gałęzi, bez zostawiania pieńków.

Środek otwiera się na światło i wentylację, co pomaga unikać chorób.

Brzoskwinie i wiśnie

Brzoskwinia owocuje na pędach z poprzedniego roku i szybko się starzeje. U starego drzewa odmładzanie oznacza ścięcie sporej części pędów owocujących do nowego drewna, ostrożnie i tylko pod koniec zimy. Wiśnia owocuje na młodych pędach i potrzebuje corocznego odnawiania; stare drzewo odmładzaj stopniowo, latem, w suchą pogodę, i nigdy w wilgoci.

Pielęgnacja

- Dezynfekuj narzędzia między drzewami.
- Spal lub usuń z sadu chore drewno.

- Umiarkowane podlewanie po dużych cięciach, bez zalewania.
- Przy czereśniach unikaj cięcia w miesiącach deszczowych: wtedy gumoza rozprzestrzenia się najbardziej.

Wskazówka: jeśli drzewo jest bardzo duże i ma grube rany, podziel pracę na dwa lub trzy lata zamiast jednego. Drzewa pestkowe są wdzięczne za cierpliwość.

Odmładzanie winorośli, porzeczek, agrestu i malin

Te rośliny mają coś wspólnego: dobrze znoszą cięcie i odbijają silnie, nawet stare. Ale każda ma swój termin i swój sposób.

Winorośl

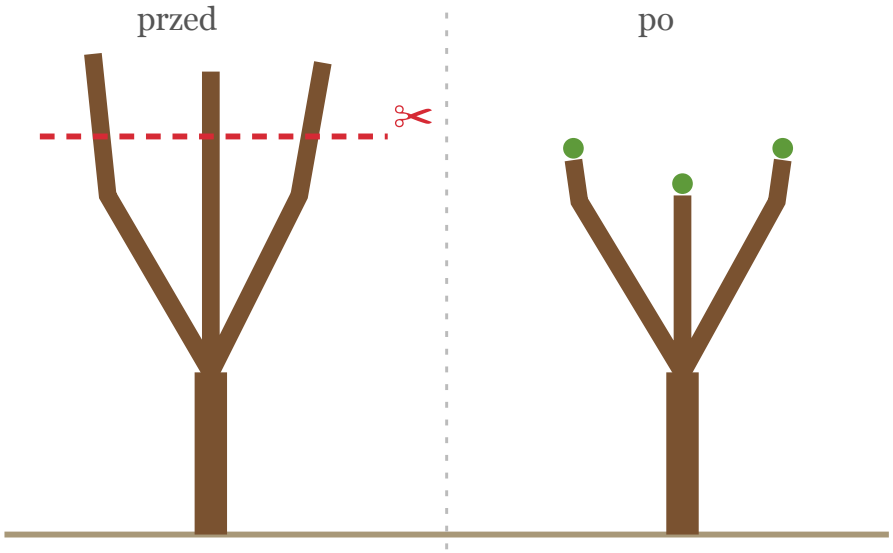
Kiedy: w marcu (w cieplejszych regionach od końca lutego), po największych mrozach i przed „płaczem”.

Plan: rok 1 oczyścić; rok 2 sprowadzić ramiona na wysokość drutu; rok 3 odbudować 1–2 ramiona.

Uwaga: tnij tylko w suchą pogodę; duże rany smaruj maścią.

Krok 1 · Winorośl: obniżenie i wymiana ramion

Stara winorośl rozrosła się wysoko i ma kruche, postarzałe ramiona. W drugą zimę utnij wysokie ramiona nad silnym pędem wyrastającym blisko pnia i zostaw ramiona na wysokości drutu. Jeśli ramię jest bardzo stare i ma mało młodych pędów, odnów je nowym pędem, w dwóch etapach.

Winorośl wraca na wysokość drutu, w zasięgu ręki.

Porzeczki i agrest

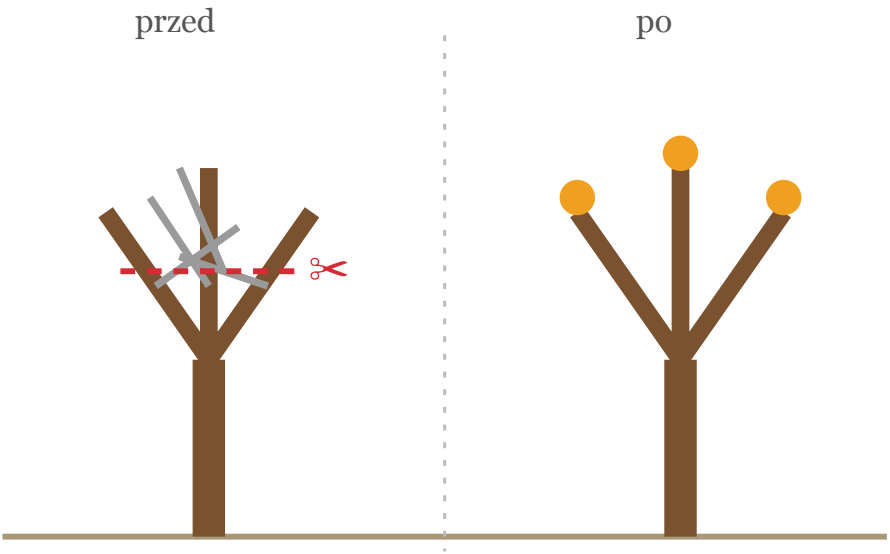
Kiedy: od lutego do marca, w spoczynku, w dni bez silnego mrozu.

Plan: łagodniej: w roku 1 oczyścić i otworzyć środek; w roku 2 wyciąć jedną trzecią najstarszych pędów; w roku 3 poprawić kształt.

Uwaga: krzewy nie lubią naraz bardzo mocnych cięć; usuwaj za każdym razem niewiele i pracuj w grubych rękawicach (agrest ma kolce).

Krok 2 · Porzeczki i agrest: otwarcie środka i usunięcie starego drewna

Stare krzewy porzeczek i agrestu gromadzą w środku suche drewno i cienkie pędy bez liści. Usuń tę plątaninę oraz pędy rosnące do środka, otwierając krzew. Światło dociera do środka, a owoce poprawiają wielkość i kolor.

Plątanina wewnątrz znika; owoce są w świetle.

Maliny

Kiedy: od lutego do marca, przed ruszeniem wegetacji.

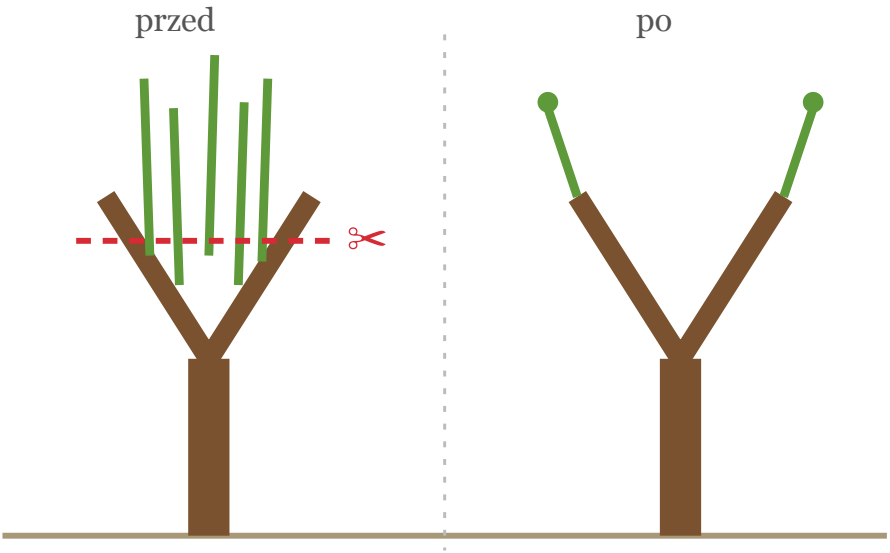
Plan: rok 1 oczyścić (pędy suche, słabe, odrosty poza rzędem); rok 2 zwęzić rząd; rok 3 utrzymać 6–8 mocnych pędów na

metr.

Zasada: rząd powinien przepuszczać światło i powietrze, tak aby „przez niego mógł przefrunąć ptak”.

Krok 3 · Maliny: wycięcie starych pędów i otwarcie rzędu

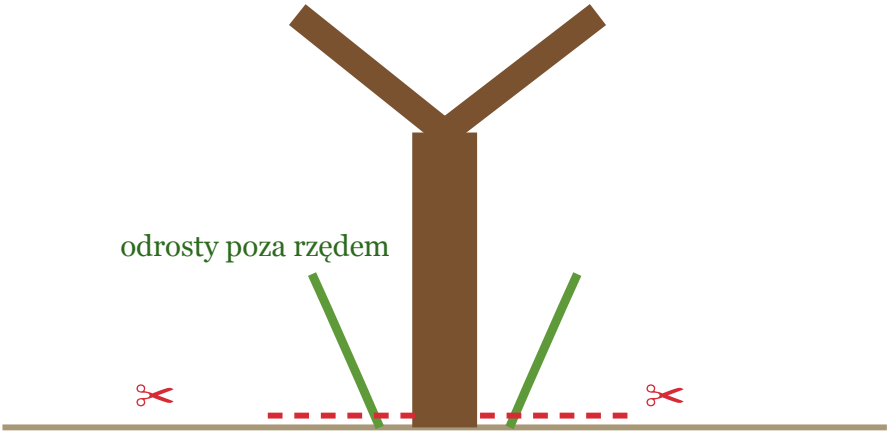
Zaniedbana malina zarasta pędami suchymi i słabymi. W pierwszym roku usuń je. W następnych latach skracaj najwyższe pędy do około 1,8 m i zostaw tylko mocne, proste pędy, przywiązane do drutów.

Gąszcz znika, a rząd pozostaje otwarty, z sześcioma–ośmioma mocnymi pędami na metr.

Krok 4 · Maliny: usunięcie odrostów i zabezpieczenie cięć

Utnij przy ziemi odrosty, które wyrastają poza rzędem. U bardzo starych krzewów grubsze cięcia można zabezpieczyć maścią ogrodniczą, zwłaszcza w miejscach wilgotnych.

Odrosty wyrastające przy ziemi usuwa się u korzenia.

Gatunek	Najlepszy termin	Maksimum rocznie
Winorośl	Marzec (koniec lutego w ciepłych regionach)	Jedna trzecia starego drewna
Porzeczki i agrest	Luty–marzec	Jedna trzecia najstarszych pędów
Malina	Luty–marzec	Wszystkie pędy suche i zbędne

Wskazówka: po odmłodzeniu starych krzewów ściółkuj ziemię i dodaj kompost: nowe pędy dostaną więcej siły. Unikaj nadmiaru azotu.

Po odmłodzeniu

Odmładzanie nie kończy się na ostatnim cięciu. Drzewo po przycięciu reaguje: odbija, potrzebuje wody i składników odżywczych oraz ochrony przy większych cięciach. Te zabiegi decydują, czy wysiłek przyniesie owoce.

Wilki

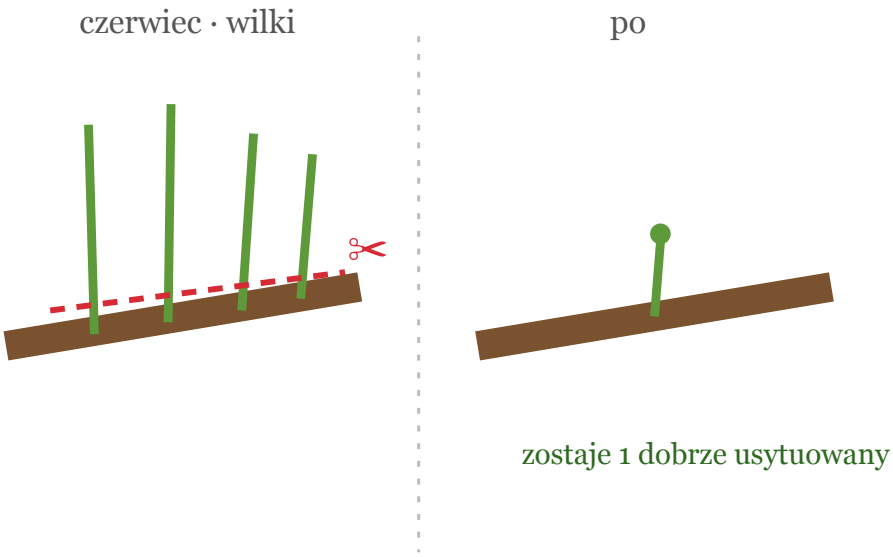
Po dużych cięciach drzewo wypuszcza wiele pionowych, szybkich i słabych pędów, czyli wilków. Nie pozwól im rosnąć: odbierają siłę i zacieniają koronę.

- **W następnym lecie** (czerwiec–lipiec), gdy są jeszcze delikatne, usuń je ręcznie lub sekatorem, przy samym miejscu wyrastania.
- Zostaw dwa lub trzy dobrze usytuowane, pod kątem 45 stopni i na zewnątrz, jeśli chcesz uformować nowy konar albo zastąpić stary.
- Jeśli poczekasz do zimy, będziesz musiał ciąć już twarde drewno i wyrośnie ich jeszcze więcej.

Krok 1 · Usuwanie wilków latem

Pionowe pędy, które wyrosły w miejscu cięcia, usuwa się, gdy są jeszcze delikatne, przy gałęzi. Dzięki temu nie odbijają

ponownie z tą samą siłą.

Prawie wszystkie wilki znikają; zostaje jeden, jeśli jest potrzebny do uformowania nowego konara.

Nawożenie

Drzewo w trakcie regeneracji potrzebuje pokarmu, bez przesady. Zbyt dużo azotu daje pionowe i słabe pędy.

Termin	Co robić
Koniec zimy	Dobrze dojrzały kompost albo obornik rozłożony wokół drzewa, w rzucie korony (nie przy pniu), 5–10 kg na drzewo dorosłe.
Wiosna	Ściółka z materii organicznej (słoma, suche liście), aby utrzymać wilgoć.
Lato	Unikać mocnych nawozów azotowych; wspierać podlewaniem.

Podlewanie

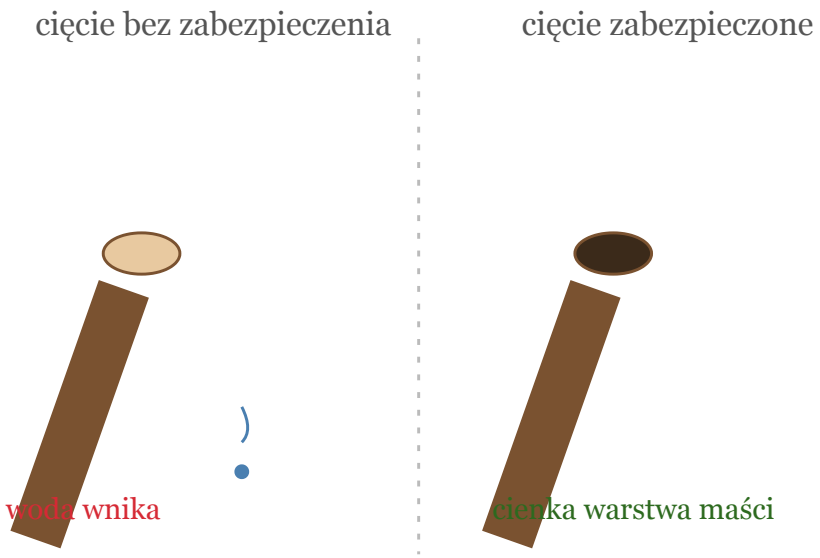
Po silnym cięciu drzewo traci liście i korzenie i jest wrażliwe na suszę. W pierwsze lato po większym cięciu podlewaj głęboko raz w tygodniu w suchą i gorącą pogodę, bez zalewania. Zwłaszcza drzewa pestkowe cierpią na podmokłej glebie: lepiej mało i głęboko niż dużo i płytko.

Zabezpieczanie dużych cięć

- Tnij przy kołnierzu, ostrą piłą, zostawiając gładką powierzchnię.
- Przy cięciach o średnicy powyżej 5 cm możesz nałożyć maść ogrodniczą, zwłaszcza na drzewach wrażliwych (czereśnie, śliwy, grusze) i w miejscach wilgotnych.
- Na grubych gałęziach wystawionych na słońce pomaluj korę na biało rozcieńczonym mlekiem wapiennym, aby uniknąć oparzeń.
- Obserwuj rany przez cały rok: jeśli zobaczysz gnicie, oczyść miejsce i nałóż nowe zabezpieczenie.

Krok 2 · Zabezpieczenie dużego cięcia

Na grubym cięciu wygładź brzeg nożem do szczepienia, zostaw kołnierz nietknięty i pokryj powierzchnię maścią ogrodniczą, cienką warstwą.

Maść ogrodnicza izoluje cięcie od deszczu i grzybów.

Kalendarz czujności

Miesiąc	Zadanie
Marzec–kwiecień	Nawóz organiczny i ściółka; obserwować ruszanie pąków.
Czerwiec–lipiec	Usuwać delikatne wilki; głębokie podlewanie.
Sierpień–wrzesień	Kontrolować cięcia i wilgotność gleby.
Następna zima	Kolejny etap planu (patrz rozdział 3).

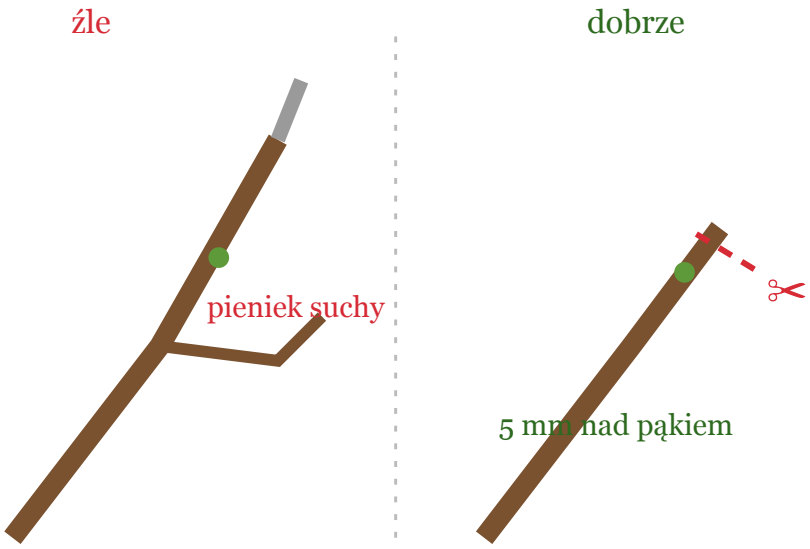
Wskazówka: zachowaj cierpliwość. Odmłodzone drzewo może potrzebować dwóch–trzech sezonów, by odzyskać pełny plon, a potem daje owoce lepsze, łatwiejsze do zbioru i z mniejszą liczbą chorób.

12 najczęstszych błędów w cięciu

Prawie wszystkie uszkodzenia widoczne na przycinanych drzewach pochodzą z kilku błędów, powtarzanych rok po roku. Każdy z dwunastu poniższych błędów ma rysunek „źle | dobrze”: lewa połowa pokazuje, czego nie robić, prawa, co robić.

Błąd 1 · Pozostawienie pieńka nad pąkiem albo gałęzią

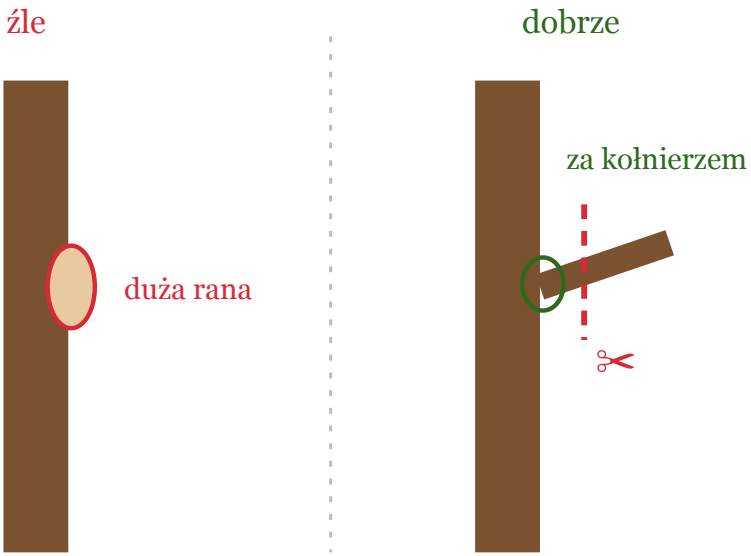
Długi pieniek usycha, gnije i przenosi zgniliznę na gałąź. Tnij 5 mm nad pąkiem, ukośnie, albo przy kołnierzu gałęzi.

Prawidłowe cięcie jest tuż nad pąkiem, bez pieńka.

Błąd 2 · Cięcie równo z pniem, w głąb kołnierza

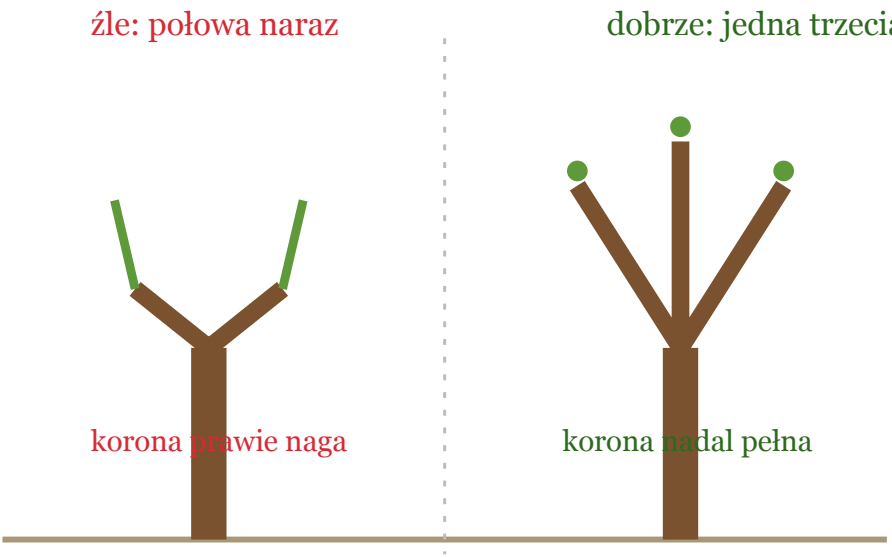
Kołnierz to małe zgrubienie, z którego wyrasta gałąź. Jego ścięcie robi dużą ranę, która się nie goi. Tnij tuż za kołnierzem.

Zachowaj kołnierz: przez niego drzewo zasklepia cięcie.

Błąd 3 · Cięcie zbyt dużo naraz

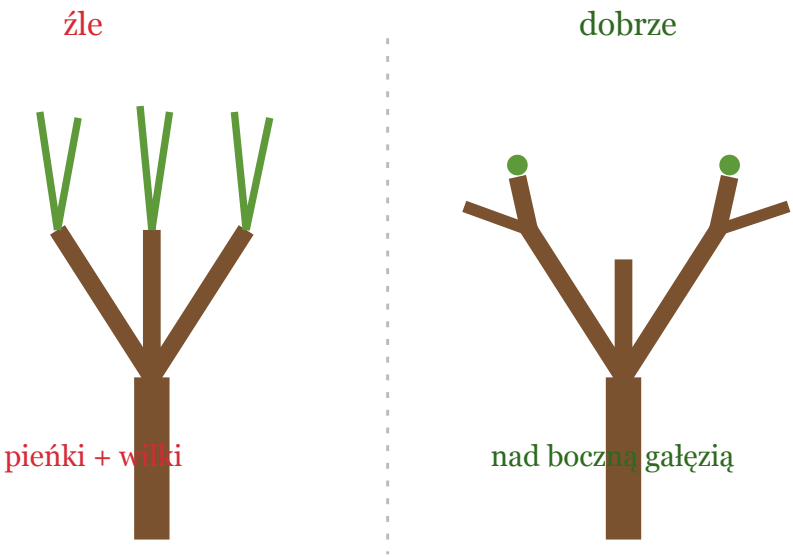
Usunięcie więcej niż jednej trzeciej korony naraz osłabia drzewo i wywołuje deszcz wilków. Rozłóż to na kilka etapów.

Nigdy więcej niż jedna trzecia żywej korony rocznie.

Błąd 4 · „Ścinanie” wszystkich gałęzi na tej samej wysokości

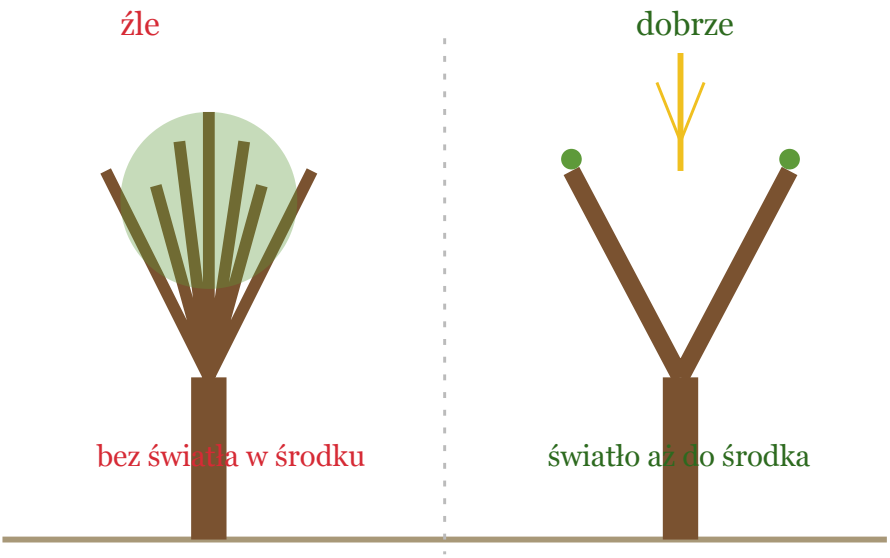
Cięcie gałęzi na wprost, bez zwracania uwagi na boczne, zostawia pieńki i wywołuje pęk pionowych pędów. Skracaj zawsze nad boczną gałęzią.

Skracanie nad boczną gałęzią utrzymuje równowagę korony.

Błąd 5 · Pozostawienie zamkniętego środka

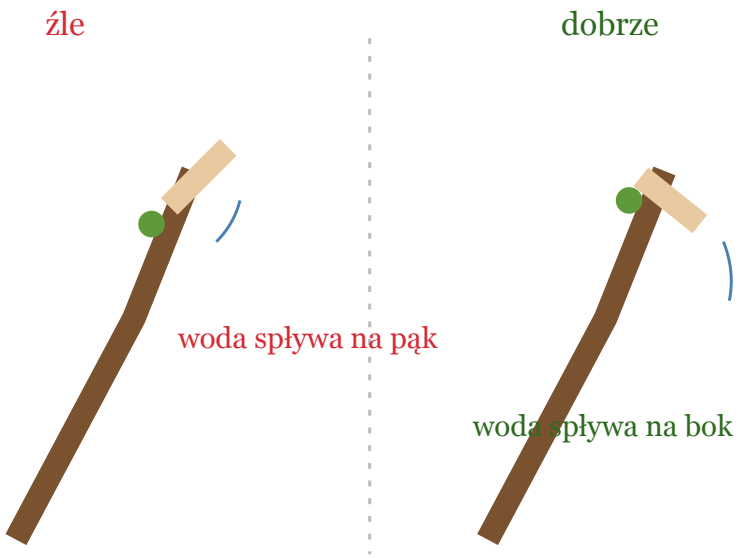
Zwarta korona nie przepuszcza światła ani powietrza. Owoce są drobne, bez koloru, a choroby się rozwijają. Otwórz środek.

Otwarta czasza wpuszcza światło i powietrze.

Błąd 6 · Cięcie skośne w złą stronę

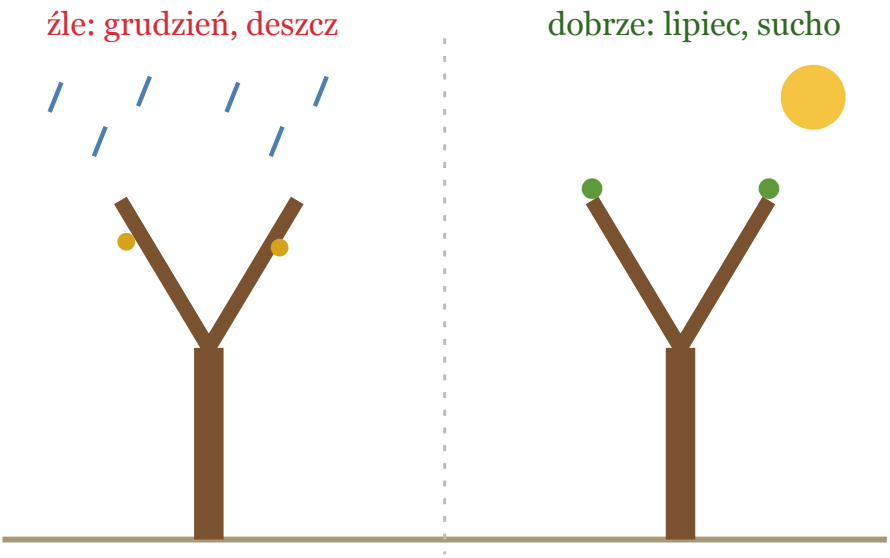
Cięcie powinno być pochylone tak, aby woda spływała z dala od pąka. Przy skosie ku pąkowi woda spływa na niego i go gnije.

Cięcie ukośne, z wyższą częścią po stronie pąka.

Błąd 7 · Cięcie w złym terminie

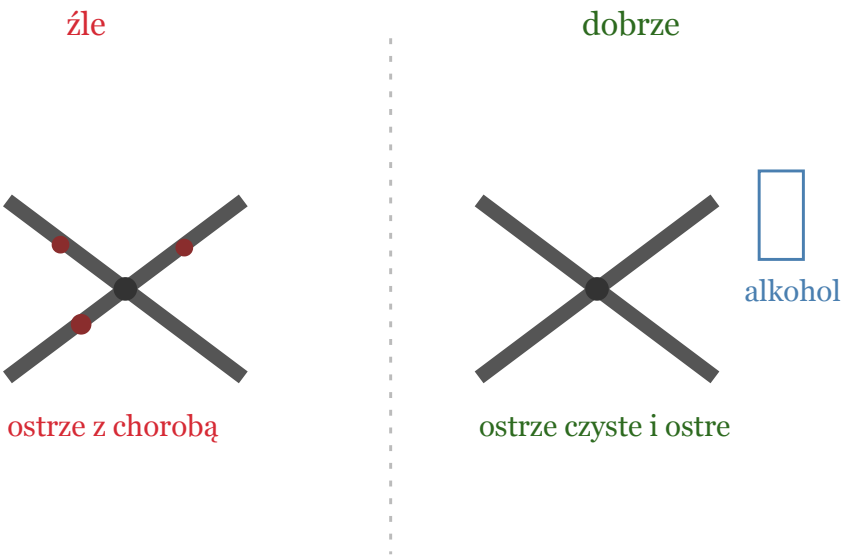
Czereśnie, wiśnie i śliwy przycinane w środku zimy, w deszczu, łapią gumozę i srebrzystość liści. Tnie się je latem, po zbiorach, w suchą pogodę.

U drzew pestkowych cięcie wykonuje się latem, w słońcu.

Błąd 8 · Niedezynfekowanie narzędzi

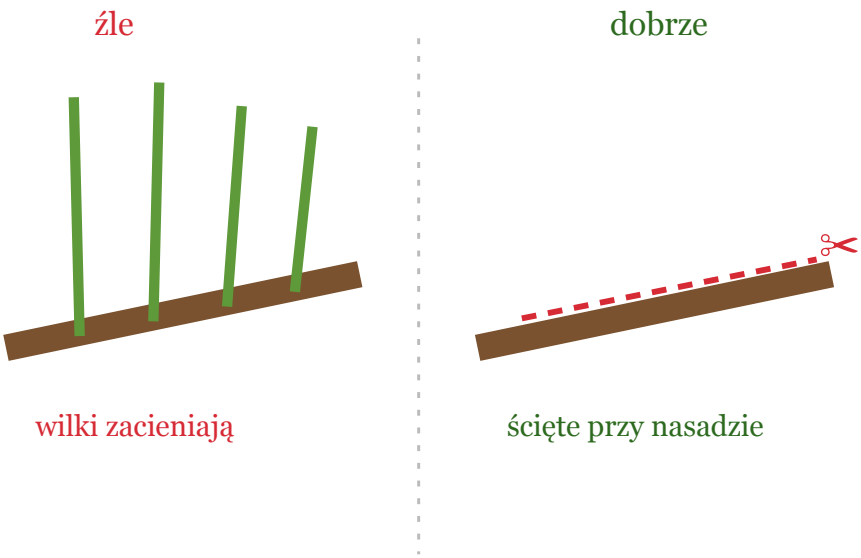
Brudny sekator przenosi choroby (raki, zarazę ogniową, wirusy) z drzewa na drzewo. Dezynfekuj ostrza alkoholem między drzewami, a na chorym drzewie między cięciami.

Między drzewami przetrzyj ostrza alkoholem.

Błąd 9 · Pozostawianie pionowych wilków w koronie

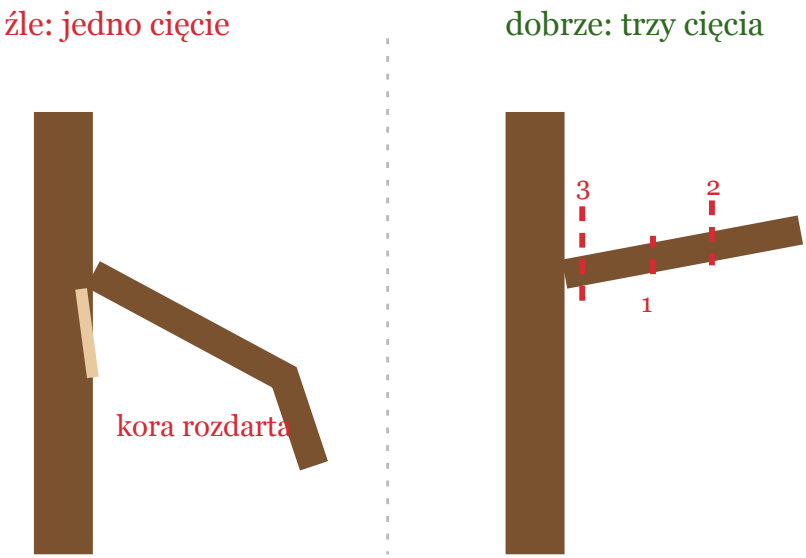
Mocne, pionowe pędy bez owoców odbierają drzewu siłę i zacieniają wnętrze. Usuwaj je wcześnie, gdy są jeszcze delikatne, przy samym miejscu wyrastania.

Pionowe pędy tnij przy samym miejscu wyrastania, latem.

Błąd 10 · Cięcie grubej gałęzi za jednym razem

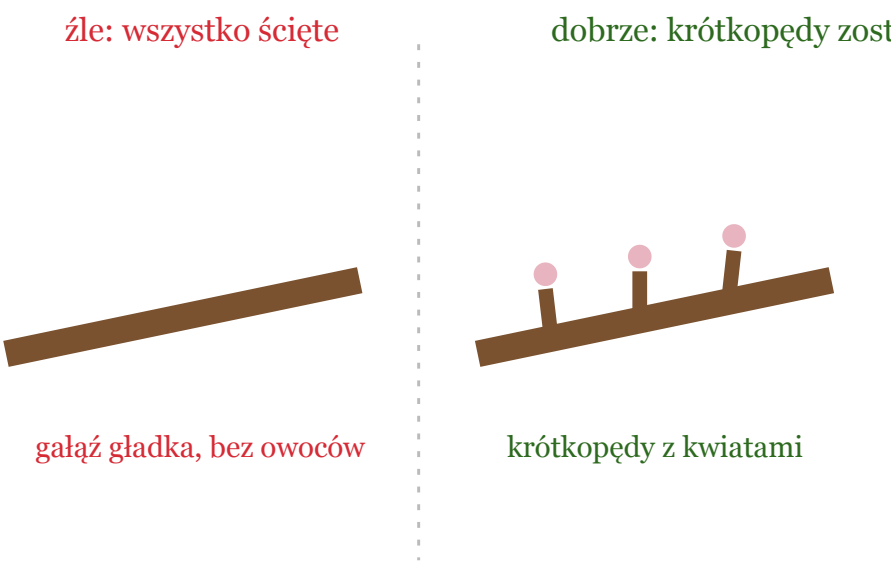
Ciężka gałąź spada, zanim cięcie się zakończy, i rozrywa korę pnia. Zrób trzy cięcia: jedno od spodu, jedno od góry dalej i na końcu cięcie końcowe przy kołnierzu.

1: od spodu, 2: od góry, dalej, 3: cięcie końcowe przy kołnierzu.

Błąd 11 · Ścinanie krótkopędów i gałęzi owocujących

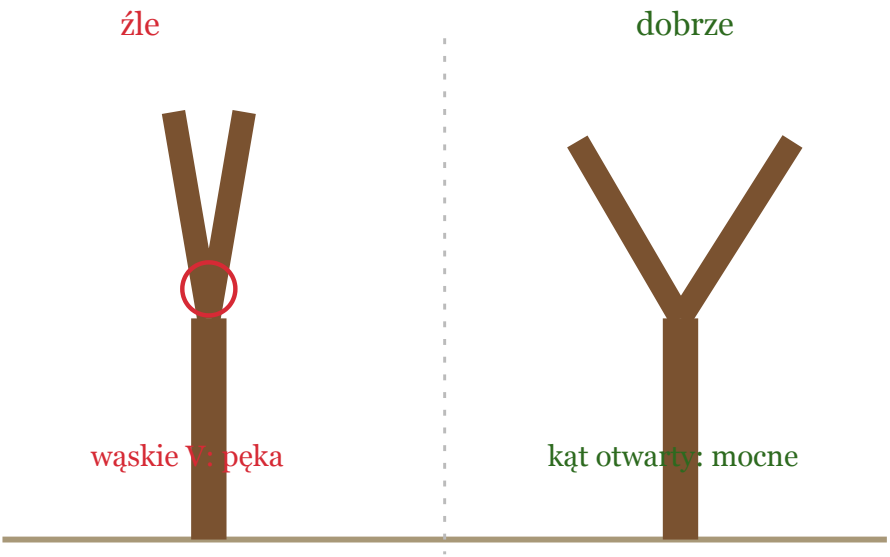
U jabłoni i gruszy to krótkopędy i witki dają owoce. Cięcie „dla porządku” wszystkiego, co krótkie, likwiduje plon. Zostaw je i utnij tylko duże gałęzie, które je zacieniają.

Krótkopędy się zachowuje: z nich pochodzą owoce.

Błąd 12 · Utrzymywanie konarów w wąskim kącie (w kształcie V)

Dwa konary wyrastające zbyt blisko siebie zamykają między sobą korę i pękną pod ciężarem owoców lub wiatru. Wybieraj konary o kącie otwartym (około 45–60 stopni) i usuń słabszy z tych, które wyrastają w ciasnym V.

Dobrze rozchylone konary wytrzymują ciężar owoców i wiatru.

Błąd	W jednej linii
1	Ciąć nad pąkiem, bez pieńka
2	Ciąć za kołnierzem, nie w głąb
3	Nigdy więcej niż jedna trzecia rocznie
4	Skracać zawsze nad boczną gałęzią
5	Otwierać środek
6	Pochylać cięcie z dala od pąka
7	Drzewa pestkowe: lato, sucha pogoda
8	Dezynfekować narzędzia
9	Usuwać wilki, gdy są jeszcze delikatne
10	Grube gałęzie: trzy cięcia

11	Zachowywać krótkopędy i gałęzie owocujące
12	Wybierać konary o kącie otwartym

Wskazówka: przepisz tę tabelę na kartkę i przypnij ją w szopie, obok sekatorów. Przed każdym cięciem rzuć na nią okiem: kto unika tych dwunastu błędów, ciął już lepiej niż większość.

Na koniec

Dotarłeś do końca tej książki. Wiesz już, jak ocenić stare drzewo, rozłożyć odmładzanie na trzy etapy, wybrać właściwy termin dla każdego gatunku i unikać błędów, które szkodzą najbardziej. Zostaje tylko to, co najważniejsze: wrócić do sadu, spokojnie, i zacząć.

Podsumowanie na drogę

- Najpierw ocenić: nie każde drzewo zasługuje na odmłodzenie, ale wiele dobrze je znosi.
- Rok 1: oczyścić. Rok 2: obniżyć. Rok 3: otworzyć i uformować.
- Nigdy więcej niż jedna trzecia korony rocznie.
- Jabłonie i grusze: zimą. Drzewa pestkowe: latem, po zbiorach. Winorośl, porzeczki, agrest i maliny: pod koniec zimy, przed ruszeniem wegetacji.
- Po cięciu: wilki latem, nawóz organiczny, głębokie podlewanie, zabezpieczenie dużych cięć.

Ostatnie rady

- **W razie wątpliwości tnij mniej.** Gałąź, która zostaje, zawsze można ściąć w przyszłym roku; ściętej gałęzi nie da

się przywrócić.

- **Rób zdjęcia** każdego drzewa przed cięciem i po nim. Zobaczysz różnicę z roku na rok.
- **Bezpieczeństwo:** dobrze oparta drabina, rękawice i okulary, i nigdy samemu przy pracy na wysokości.
- **Zachowuj zrazy** odmian, które kochasz; jeśli drzewo zginie, odmiana przetrwa.

Zaglądaj do kalendarza sadownika, ilekroć masz wątpliwości co do terminu zabiegu, i wracaj do rysunków każdego etapu, zanim weźmiesz sekator. Odmłodzony sad daje owoce przez kolejne trzydzieści czy czterdzieści lat.

Udanych cięć i obfitych zbiorów.

Andrzej Sadowski